

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry
PL 3000
90014 Oulun yliopisto

Pohjois-Pohjanmaan luonnonsuojelupiiri ry
PL 326
90101 Oulu

1.9.2016

Korkein hallinto-oikeus
PL 180
00131 HELSINKI

Dnro: 1683/1/16

Päätös: Vaasan hallinto-oikeus 16/1080/1

Hakija: Kanteleen Voima Oy

Vastaselitys asiassa: Varpunevan turvetuotantoalueen ympäristölupa, Haapavesi ja Kärsämäki

Aiempaan tapaan Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry (jatkossa PPLY) ja Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri ry (jatkossa PPLSP) käyttävät tässä vastaselityksestä Varpunevan-Hankilannevan alueesta nimitystä Hankilanneva. Ei ole ekologisia tai hydrologisia perusteita jakaa Hankilannevaa kahteen osaan. Hankilanneva on se nimi, joka esiintyy alueen kohdalla kaikissa kartoissa. PPLY ja PPLSP katsovat, että Kanteleen Voiman käyttämä Varpuneva-nimitys on harhauttava ja sillä on mahdollisesti haluttu ohjata huomiota pois suokokonaisuuden yhtenäisyydestä. Hankilanneva on Haapaveden eteläosien suurin jäljellä oleva yhtenäinen avosu.

Suoyhdistymätyyppi ja suon luonnontilaisuus

Keskeisin ongelma Kanteleen Voiman saamassa ympäristöluvassa on se, että sen käsittelyssä Hankilannevan suoyhdistymätyyppi ja luonnontilaisuusaste on määritetty väärin. Suoyhdistymätyyppikysymystä PPLY ja PPLSP ovat käsitelleet kattavasti jo alkuperäisessä KHO:lle toimittamassa valituksessaan. Valittajat yhtyvät ELY-keskuksen 21.6.2016 päivättyyn lausuntoon, jossa todetaan, ettei hallinto-oikeus ole ottanut suoyhdistymätyyppiä ja Hankilannevan luontoarvoja koskevia seikkoja huomioon päätöstä tehdessään.

Kanteleen Voiman vastineessa esittämä väite, että Varpunevan osuus Hankilannevasta edustaisi suon aapasuo-osuutta (vastineen sivu 2), on yksinkertaisesti väärä. Jos jossakin yksittäisessä Hankilannevan kohdassa voidaan nähdä aapasuon piirteitä, niin se on suon koilliskulma, jossa on jonkin verran aapasuolle ominaista jännerakennetta. Tätä tulkintaa puoltaa myös Suomen ympäristökeskuksen tutkijoiden lausunto, jonka mukaan ”aapasuille tyypillistä vesien virtaamista ympäröiviltä mineraalimailta suolle ei esiinny kuin hyvin rajatusti suon koilliskulmalla, jossa Hankilannevältä voi suotautua suolle jonkin verran sekä pinta- että pohjavettä” (lausunto on kokonaisuudessaan alkuperäisessä PPLY:n ja PPLSP:n KHO:lle toimittamassa valituksessa). Sen sijaan Hankilannevan eteläosat (Varpuneva) ovat kaikkein selvimmin rahkaista keidassuota.

Kanteleen Voima kirjoittaa vastineessaan, etteivät alueen suotyypin (oikeasti suoyhdistymätyyppin) ja vesitalouden määrittely ole yksiselitteisiä asioita (vastineen sivu 2). PPLY:n ja PPLSP:n näkemyksen mukaan

nämä molemmat ovat varsin selkeästi määriteltävissä eliöyhteisöjen perusteella vakiintuneita kriteerejä käyttäen ja osittain myös mitattavissa (ml. suon topografia ja veden virtaamat).

PPLY:n edustaja on käynyt kesällä 2016 kaavaillun turvetuotantoalueen rajaojat läpi. Rajaojien kunnosta ja ojien vaikutuksesta suon ojitamattomiin keskiosiin – eli alueelle, jolle ympäristölupa on myönnetty – on kuvitettu raportti tämän vastaselityksen liitteenä (liite 2). Kuten raportista käy ilmi, Hankilannevan ojat ovat kauttaaltaan umpeenkasvaneita tai umpeen kasvavia. Lähes kaikki nykyiset reunaajat näkyvät vuoden 1985 peruskartassa eli ne ovat vähintään 30 vuotta vanhoja eikä niitä ole kunnostettu kertaakaan.

Suon luonnontilaisuuden arvioinnissa ei voi olla väliä ainoastaan sillä, näkyykö kartalla suon laidassa ojaa tarkoittava sininen viiva vai ei. Hankilannevan tapauksessa ojat ovat tosiasiaa niin vanhoja ja osin umpeutuneita, ettei niillä monin paikoin ole mitään merkitystä suon hydrologialle tai ekoloogialle. PPLY:n ja PPLSP:n mukaan on vahvoja perusteita sille, että Hankilannevan suo- ja turvemaastrategian mukainen luonnontilaisuusluokka olisi Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelmassa määritetyn 3:n sijaan 4. Sen sijaan Kanteleen Voiman vastineessa esittämä väite, että ”Varpuneva täyttäne [..] ainakin osittain luonnontilaisuusluokan 2 määritelmät”, on täysin vaikka pohjaa.

Valittajat toivovat, että Hankilannevan suoyhdistymätyyppi ja luonnontilaisuusaste selvitetään perusteellisesti ja puolueettomasti ennen lopullisen päätöksen tekoa. Hankilannevan jopa 8000 vuotta kehittyneen (Mäkilä ym. 2013) suoekosysteemin tuhoaminen olisi peruuttamaton tapahtuma. Mikäli lupa tuhoamiseen annetaan, tulee sen perustana olevien tietojen olla vedenpitäviä.

Lintuhavainnot

Kanteleen Voima vaatii vastineessaan, että valittajan (PPLY) esittämät lintuhavainnot tulee jättää huomioon ottamatta, koska havaintoihin liittyen ei ole esitetty tietoja havainnoitsijoiden asiantuntemuksesta eikä tietoja havaintojen ajankohdista, sijaintipaikoista jne. Kanteleen Voima rinnastaa PPLY:n havainnot mielipiteisiin.

Tällaiset väitteet ovat sekä vääriä että epäasiallisia. Ensinnäkin on vaikea tietää, mitä lintuhavaintoja Kanteleen Voima tarkalleen ottaen tarkoittaa. Valituksessa nostimme esille kolme eriteltyä havaintoa uhanalaisista lajeista: sinisuohaukka (1 pari), riekko (1 pari) ja taivaanvuohi (4 paria). Nämä havainnot ovat Kanteleen Voiman itse tilaamasta luontoselvityksestä (Luonto-osuuskunta Aapa 2009; ks. myös liite 1, jonka taulukkoon 1 on koottu kaikkien Hankilannevalla tehtyjen linnustokartoitusten tulokset). Toinen lähde, johon viittasimme, on PPLY:n Pohjois-Pohjanmaan liiton toimeksiannosta Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelmaa varten tekemä kartoitus (Repo & Auvinen 2011), jossa on annettu varsin tarkat tiedot kartoituksen toteutuksesta. Myöhemmin vastineessaan Kanteleen Voima viittaa itsekin tähän kartoitukseen (vastineen sivu 3).

Toiseksi epäilyt PPLY:n kartoittajien asiantuntemuksesta ovat vailla pohjaa. Esimerkiksi vuoden 2011 kartoituksia koordinoit, liitteessä 1 esitetyn vuoden 2016 lisäkartoituksen tehnyt ja tämän vastaselityksen linnusto-osat kirjoittanut MMM, tutkija Ari-Pekka Auvinen on yksi Suomen kokeneimpia suolinnustolaskijoita. Mikäli Kanteleen Voimalla on jotain epäiltävää esitettyjen havaintojen suhteen, tulee heidän yksilöidä nämä epäilyt eikä yrittää halpamaisesti väittää havaintojen olevan mielipiteitä.

Linnusto

PPLY suoritti kesällä 2016 täydentävän linnustokartoituksen Hankilannevalla. Tuon kartoituksen tulokset on esitetty liitteessä 1, jossa kartoituksen tuloksia verrataan myös kahteen aiempaan, vuosien 2011 ja 2009 kartoitukseen. Raportti on toistaiseksi kattavin esitys Hankilannevan linnustosta. On oireellista, että sen on tuottanut vapaaehtoisvoimin toimiva kansalaisjärjestö eikä Hankilannevan peruuttamatonta

suoekosysteemin tuhoamista suunnitteleva Kanteleen Voima. Kuitenkaan myöskään liitteessä 1 esitetty raportti ei ole PPLY:n näkemyksen mukaan vielä riittävä selvitys alueen linnustosta. Hankilannevalla on edelleen tekemättä mm. saman pesimäkauden aikana tehdyt toistolaskennat, keväinen kanalintulaskenta sekä alueen muutonaikainen havainnointi. On selvää, että riittävän havainnoinnin myötä Hankilannevan suolintujen laji- ja primäärät kasvaisivat tähän mennessä havaituista.

Jo nykyisten tietojen perusteella Hankilanneva on arvokas lintusuo, jonka arvoa korostaa ympäröivien alueiden soiden erittäin kattava ojitus ja siitä johtunut suolintujen häviäminen. Kaikki alueelta tehdyt havainnot huomioiden alueella esiintyy vähintään 22 suolintulajia ja noin sata suolintuparia. Molemmat luvut ovat korkeita muihin Pohjois-Pohjanmaan eteläosien soihin verrattuna (Esim. Repo & Auvinen 2001). Tällä hetkellä voimassa olevan uhanalaisarvion (Tiainen ym. 2016) mukaisista uhanalaisista lajeista Hankilannevalla esiintyy viisi: sinisuohaukka, riekko, taivaanvuohi, naurulokki ja pajusirkku (Liite 1). Näiden kaikkien uhanalaisluokka on vaarantunut (VU). Tätä tausta vasten Kanteleen Voiman vastineessa esittämä väite, jonka mukaan ”suolla ei ole havaittu tai raportoitu mitään erityisiä uhanalaisia kasveja tai eläimiä” (vastineen sivu 2) on perusteeton. Ei ole sellaista luokkaa kuin ”erityiset uhanalaiset” lajit. Linnuista uhanalaisia lajeja on havaittu viisi.

Suo- ja turvemastrategian vastaisuus

Vastineessaan Kanteleen Voima kirjoittaa, että ”hankealue on ollut kansallisen turvestrategian (2912) tarkoittamalla tavalla vuokrattuna ja sitovalla ostosopimuksella hankittuna turvetuotantokäyttöön jo v. 2008”. Tämä ei vastaa valittajien käsitystä asiasta.

Haapaveden kaupunki omistaa yli 90 % valituksen alaisesta alueesta. Pohjoispäässä kaavailtu turpeenkaivualue sijoittuu kahden yksityisen omistaman tilan alueelle (71-402-42-48 Vesikaarto ja 71-402-42-67 Pöytäkorpi). Näiden yhteen laskettu osuus Kanteleen Voiman hankealueesta on melko tarkasti 10 ha eli 8 % kokonaisalasta.

PPLY:n edustaja on tiedustellut Hankilannevan tilanteesta Haapaveden kaupungin hallintojohtaja Hannu Haapalalta ja ympäristöpalvelu Helmen ympäristöpäällikkö Harri Heikkilältä. Ainoa sopimus, josta he tiesivät on Haapaveden kaupunginhallituksen päätös 22.6.2009, jossa kaupunki päätti myydä 176 hehtaarin määräalan Kuntala-tilasta (tunnus 71-402-60-44) Kanteleen Voima Oy:lle. Lopullinen kauppa tehdään päätöksen mukaan kuitenkin vasta sitten, ”kun Kanteleen Voima Oy on saanut ympäristöluvan turpeen nostolle kyseiselle alueelle”. Tämän vastaselityksen liitteenä 3 on pöytäkirjan ote kyseisestä päätöksestä.

Mikäli Kanteleen Voimalla on vuokrasopimus alueesta, joka ei ole mainittujen viranhaltijoiden tiedossa, tulisi heidän esittää siitä dokumentti. Alueen pohjoisosan kahden yksityisen omistajan kanssa Kanteleen Voimalla voi vuokrasopimus ollakin, mutta kuten todettua, nämä palsta kattavat vain 8 % kokonaisalasta.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 30.8.2012 soiden ja turvemaiden vastuullisesta ja kestävästä käytöstä ja suojelusta linjataan:

”Soita merkittävästi muuttava uusi maankäyttö ja sen valmistelu kohdennetaan ojitetuille tai luonnontilaltaan muuten merkittävästi muuttuneille soille. [...] Kohdentamisessa otetaan huomioon ennen tämän periaatepäätöksen antamista tuotantotarkoituksessa tehdyt hankinnat luonnonsuojelutarkoituksiin varattujen alueiden ulkopuolelta.”

PPLY:n ja PPLSP:n käsityksen mukaan Kanteleen Voima ei ole hankkinut aluetta tuotantotarkoituksessa ennen valtioneuvoston periaatepäätöksen antamista. Kauppaa ei ole tehty, ja mikäli vuokrasopimustakaan ei ole, niin Kanteleen Voima ei ole tietävästi tähän päivään mennessä maksanut alueesta mitään. Yhtiölle ei siis koidu varsinaisia taloudellisia menetyksiä siitä, jos turvetuotanto ei alueella toteudu. Valtioneuvoston

linjausta ennen periaatepäätöksen antamista hankittujen alueiden erityiskohteluista ei valittajien saamien tietojen valossa voi soveltaa Hankilannevaan, vaan hanke on selvästi periaatepäätöksen vastainen. Ainoastaan alueen pohjoispään 10 ha laajuisten yksityismaiden osalta periaatepäätöksen poikkeamiseksi voidaan soveltaa, mikäli vuokrasopimukset on tehty ennen 30.8.2012. Näiden alueiden ympäristölupa tulisi tällöin käsitellä erikseen.

Vesiensuojelun vastaisuus

Hankilannevan jätevedet laskettaisiin Hankilan- ja Luonuanojan kautta Pyhäjokeen. Oulujoen-lijoen 2. suunnittelukauden 2016–2021 vesienhoitosuunnitelman toimenpideohjelman mukaan Pyhäjoen vesistö on pääosin tyydyttävässä tilassa, kuten se oli myös 1. hoitokaudella. Tavoite hyvästä tilasta on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2021 mennessä. Se edellyttää ravinne- ja kiintoainekuormituksen vähentämistä. Turvetuotannon osalta Pyhäjoen keskiosaa, missä Hankilannevakin sijaitsee, koskevat voimassaolevan 1.vaihekaavan suunnittelumääräykset: ”Soiden ja turvemaiden käyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että voimassa olevassa Oulujoen-lijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman toimenpideohjelmassa esitetyt vesien tilaa koskevat tavoitteet saavutetaan.

Liitteessä 4 osoitetuilla valuma-alueilla turvetuotanto on vaiheistettava voimakkaasti ja vesiensuojelumenetelmien tehokkuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Pyhäjoen keskiosa 54.02 on kuvassa merkitty vihreällä huomiovärillä. Nämä kaavamääräykset on erityisen tärkeää ottaa huomioon Pyhäjoella, koska vesien tilassa ei edellisellä vesienhoitokaudella ole tapahtunut minkäänlaista paranemista.

Hankealue on ojittamatonta suota. Keidassuona se on säilyttänyt vesitaloutensa hyvin ja reunaojitukset ovat jääneet tehottomiksi. Luonnontilaisen suon kuivatus turpeenkaivuuta varten aiheuttaa aina ojittua turvemaata huomattavasti suuremman kuormituksen alapuoliseen vesistöön. Hankilannevan tyhjennyskuivatukselta aiheutuvaa kuormitusta ei ole riittävästi arvioitu, jos ollenkaan, kun suoyhdistymätyyppiäkään ei ole oikein määritetty.

Valituksessa on yhtenä luvan hylkäämisen perusteena esitetty myös kuormitusarvion alimitoitusta. Ylivirtaamat aiheuttavat kuormituspiikin alapuoliseen vesistöön. Ylivirtaamasta peräisin olevaa kuormitusta ei kuitenkaan mitata eikä oteta suokohtaisessa tarkkailussa huomioon, koska näytteenotto ei yleensä satu virtaaman nousuvaiheeseen eikä siihen ole lupamääräyksissä toistaiseksi selvästi myöskään ohjeistettu. Tutkimuksin on kuitenkin osoitettu ylivirtaamien suuri osuus kokonaiskuormituksesta. Ottaen huomioon seudun turvemaiden korkean ojitusprosentin ja vesientilan, vesienhoidollisestikin on erittäin perusteltua hylätä lupa.

Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry

Risto Tornberg
Puheenjohtaja

Ari-Pekka Auvinen
Suojelutoimikunnan puheenjohtaja

Suomen luonnonsuojeluliiton Pohjois-Pohjanmaan piiri ry

Mauri Huhtala
varapuheenjohtaja

Merja Ylönen
sihteeri

Kirjallisuus

Luonto-osuuskunta Aapa. 2009. Haapaveden Hankilannevan luontoselvitys. Tutkimusraportti 56. 18 s.

Mäkilä, M., Säävuori, H. Kuznetsov, O. & Grundström, A. 2013. Suomen soiden ikä ja kehitys. Geologian tutkimuskeskus, Turvetutkimusraportti 443. Espoo. 69 s.

Repo, J. & Auvinen, A.-P. 2011. Suolinnustaselvitys. Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma. Pesimälinnustoinventoinnit 2011. Pohjois-Pohjanmaan lintutieteellinen yhdistys ry. Oulu. 54 s.

Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016. Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Liitteet (erillisinä tiedostoina)

Liite 1. Haapaveden Hankilannevan (Varpunevan) lintulaskenta 22.6.2016. Raportti.

Liite 2. Haapaveden Hankilannevan reunaojien kunto ja ojien vaikutus suon ojittamattomiin osiin. Raportti

Liite 3. Ote Haapaveden kaupungin kaupunginhallituksen kokouspöytäkirjasta 22.6.2009.

Liite 4. Ote Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan turvetuotantoa koskevista suunnittelumääräyksistä.